

Rennäring

Grundförutsättningar och rättigheter

Tomas Kuhmunen, GIS-samordnare, Sametinget

”Hade Svensken i gemen vetat lika mycket om samerna som han eller hon vet om till exempel Nordamerikas indianer hade situationen varit en helt annan idag”

Frank Orton, Diskrimineringsombudsman (DO), 1992-1998

2020-04-21

Rennäringslagen (RNL)

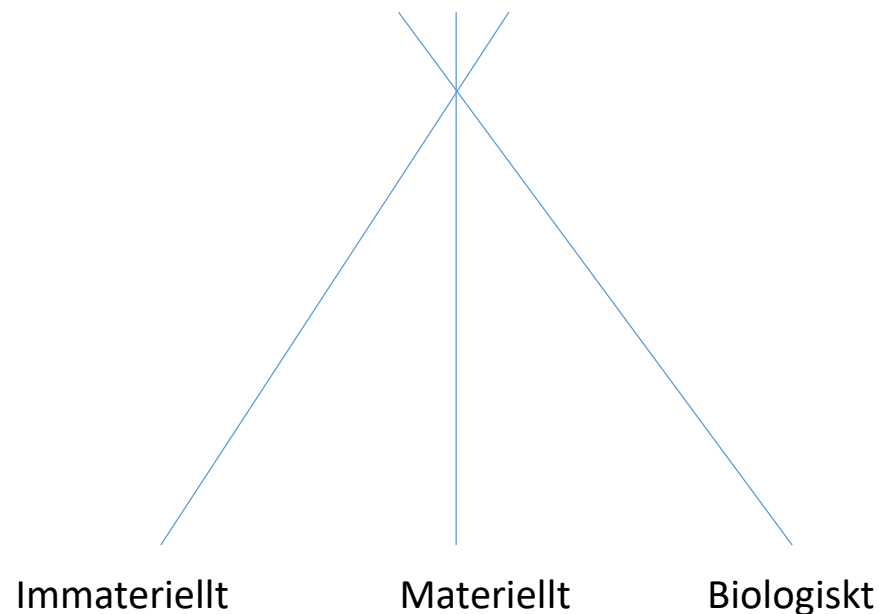
1 § RNL stadgar att renskötselrätten bygger på urminnes hävd.

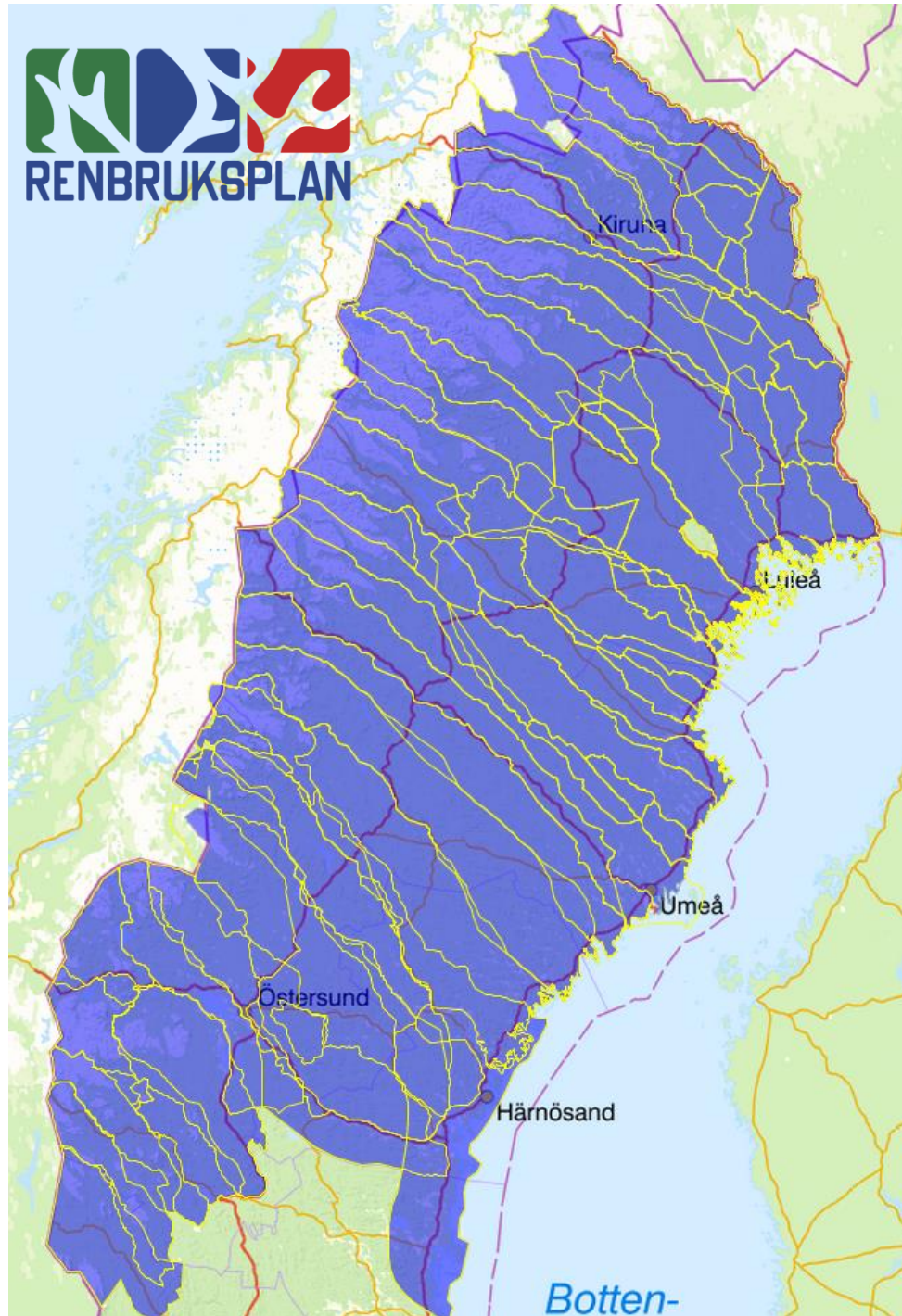
Renskötselrätten är oberoende av avtal och kan inte sägas upp. Urminnes hävd är en juridisk rätt för att man alltid brukat marken. Det är alltså ingen rättighet som staten gett samerna. Detta innebär att den är en särskilt stark rätt i förhållande till exempelvis andra nyttjanderätter.

Det samiska Kulturarvet

Med det samiska kulturarvet menas det samiska folkets kultur och historia i en geografisk kontext. Kulturarvet återspeglar en svunnen tid samtidigt som det är basen för ett tankesystem och dagens levande samiska kultur.

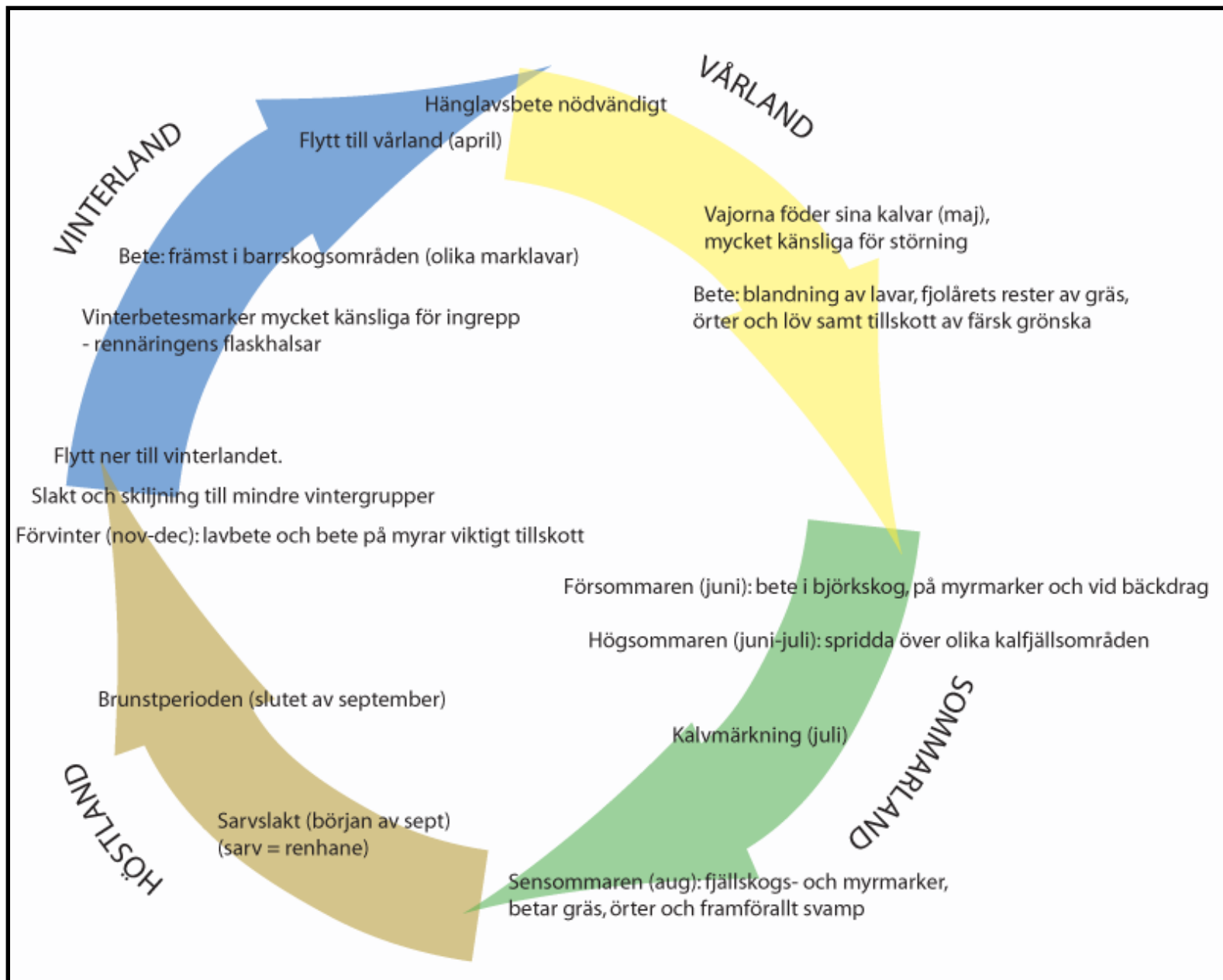

Samebyar i Sverige

- 51 samebyar
- 33 fjällsamebyar
- 10 skogsamebyar
- 8 koncessionsbyar

Renskötselåret

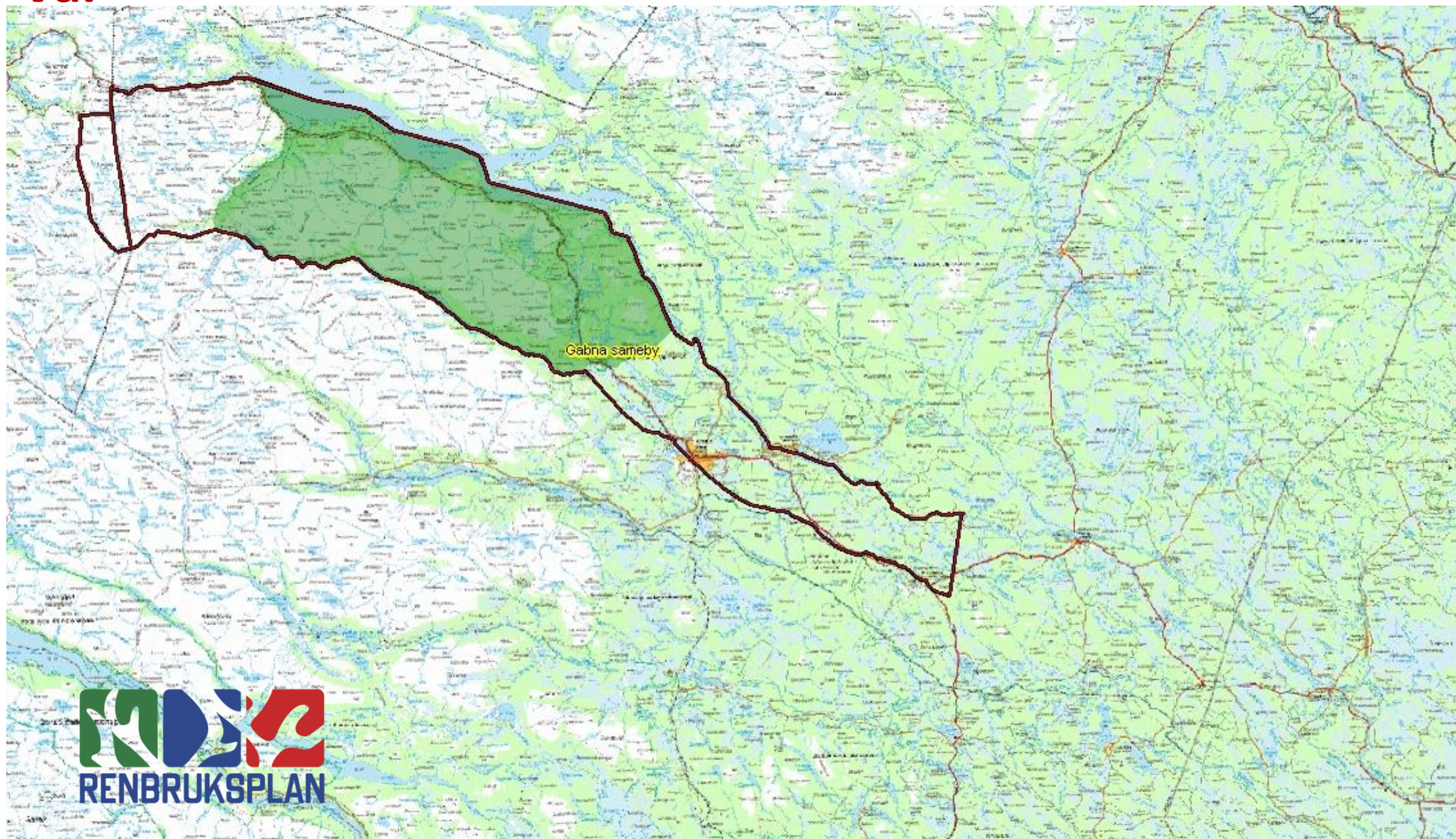
Ájddo – reflektioner kring biologisk mångfald i renarnas spår. En kunskapssammanställning om renar och renbete.

CBM:s skriftserie nr 68. 2012.

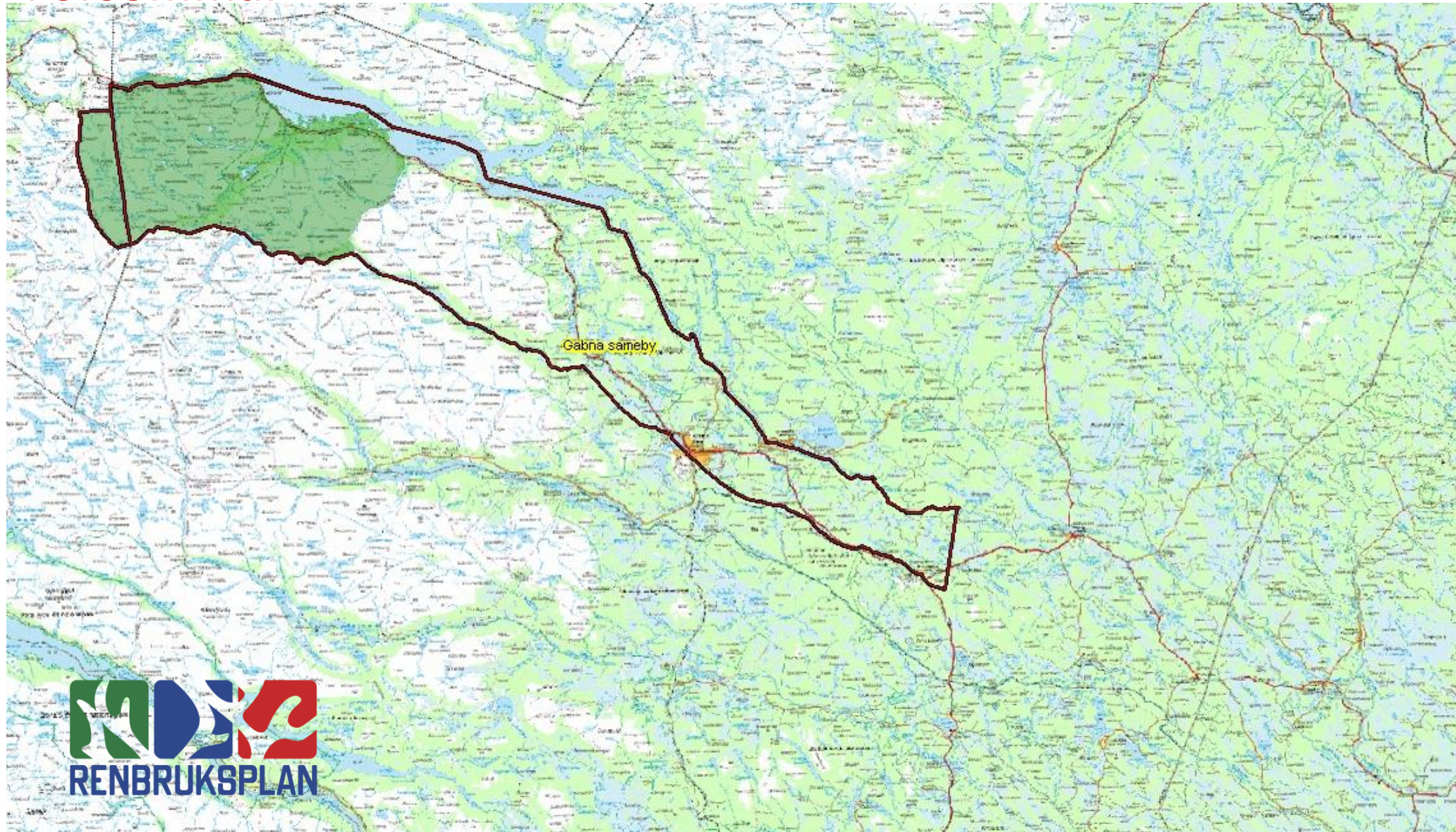
- Flera positiva effekter av renbete på biologisk mångfald.
- Renbetet skapar en variation i landskapet både på stor och på liten skala.
- Sammanställningen visar tydligt att inga arter hotas av renbete.
- Genom att begränsa renbetets omfattning och utbredning riskerar det att uppstå förluster inte bara i biologisk mångfald utan även i fjällens biologiska kulturarv.

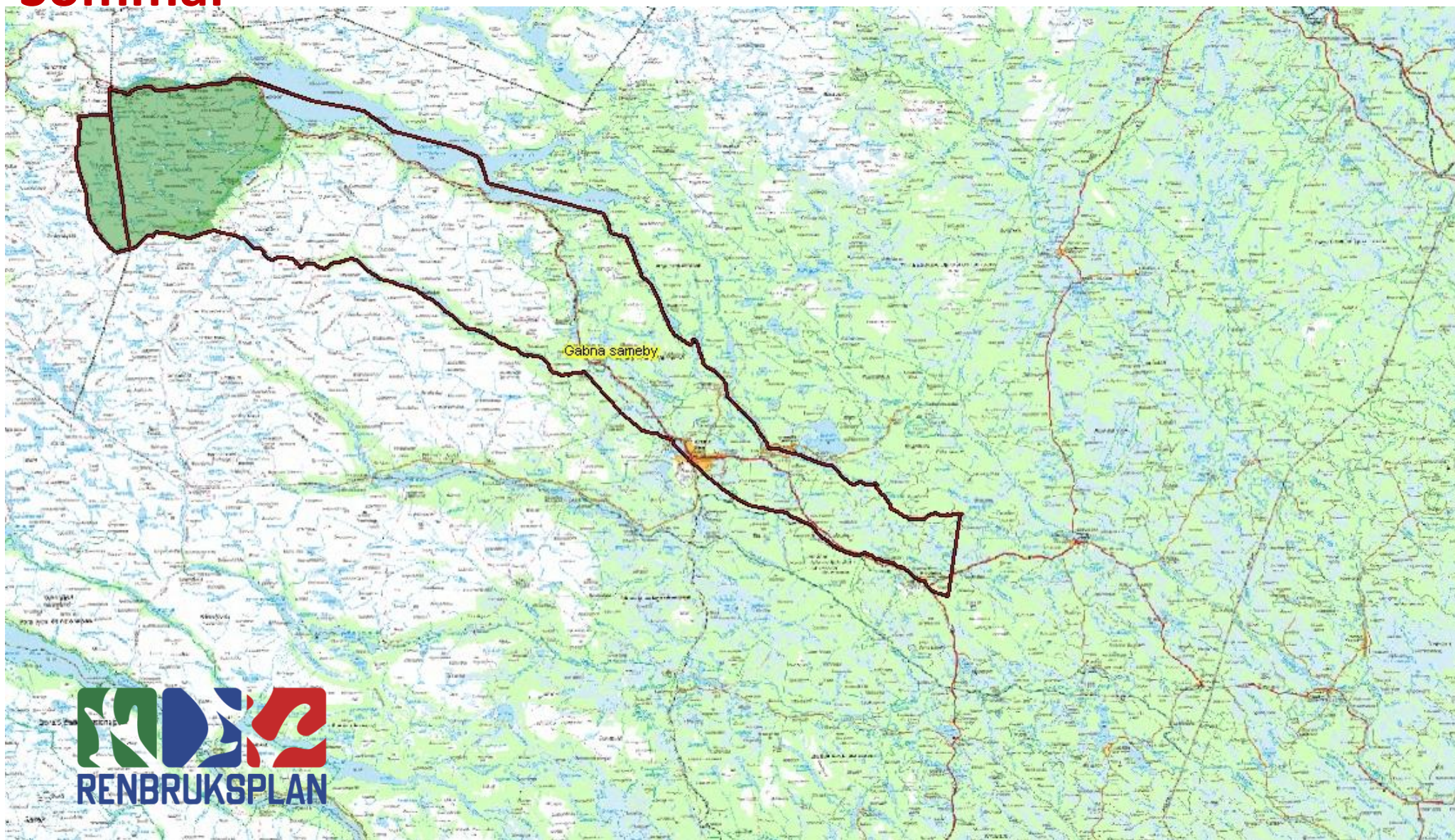
Vår

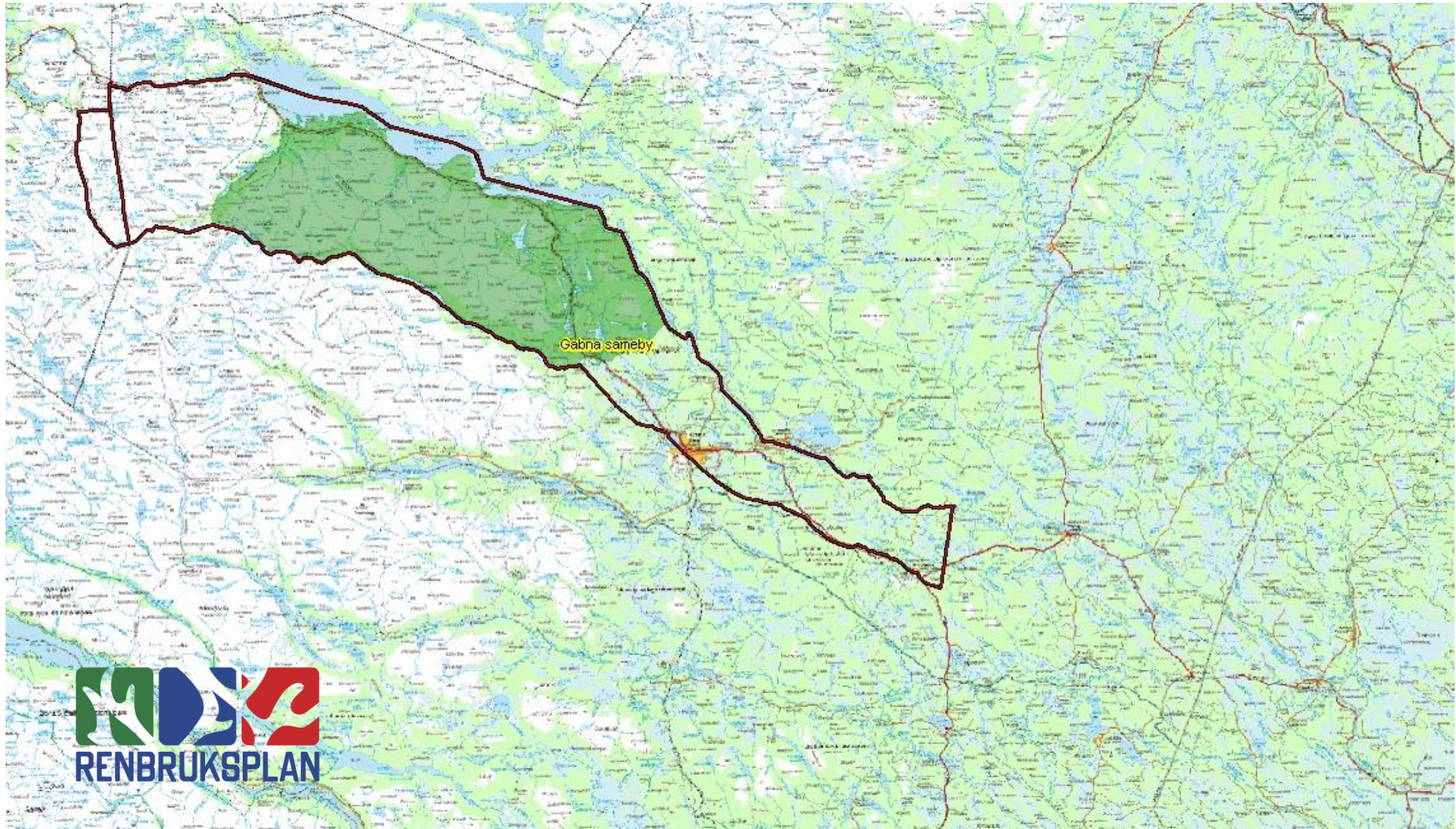
Försommar

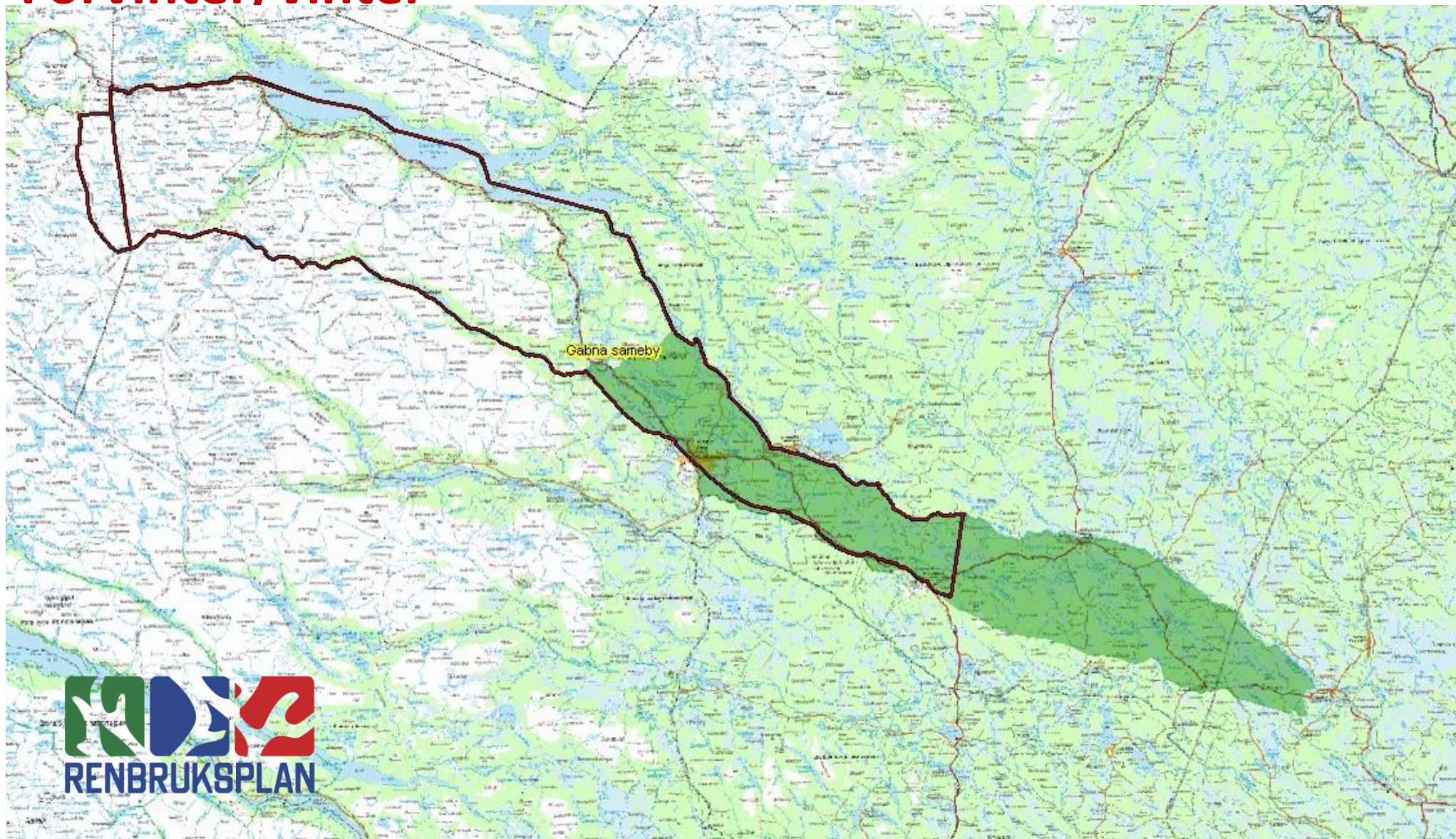
Sommar

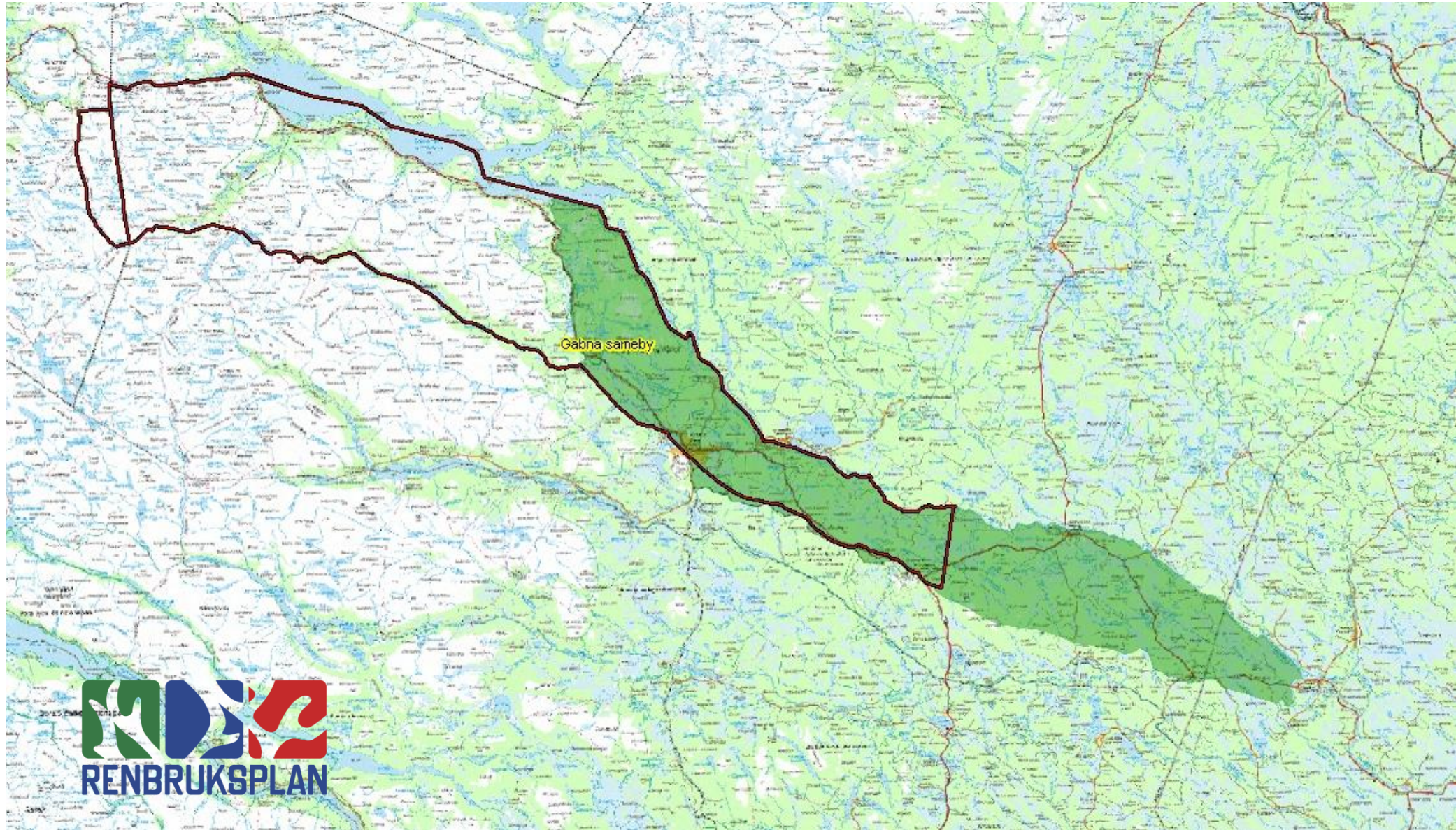
Förhöst/Höst

Förvinter/vinter

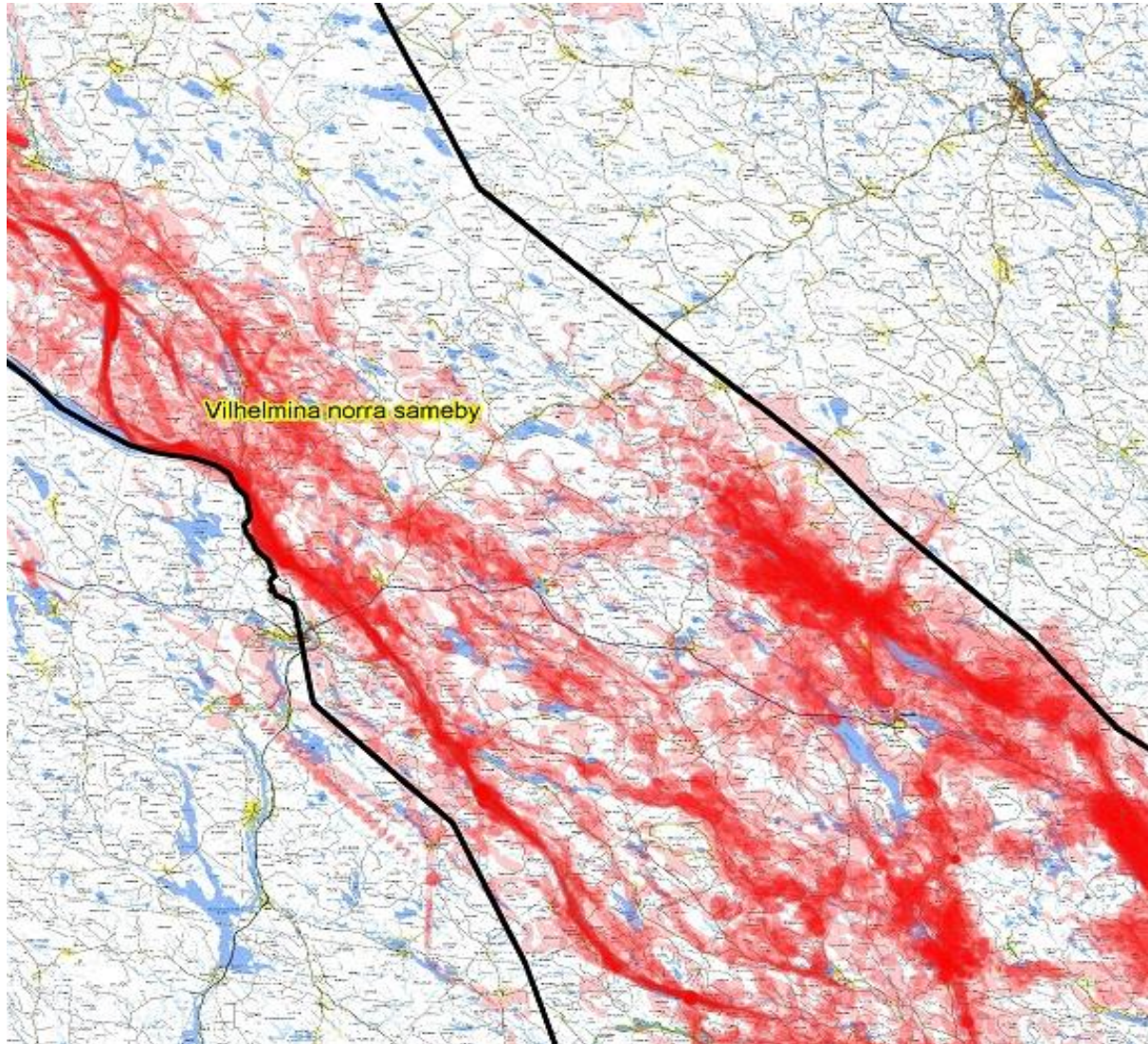

Vårvinter

I verkligheten flödar renen genom landskapet

Renskötseln hanterar en komplex värld utifrån ett sammanhållet landskapsperspektiv och ser helheten

Renen:

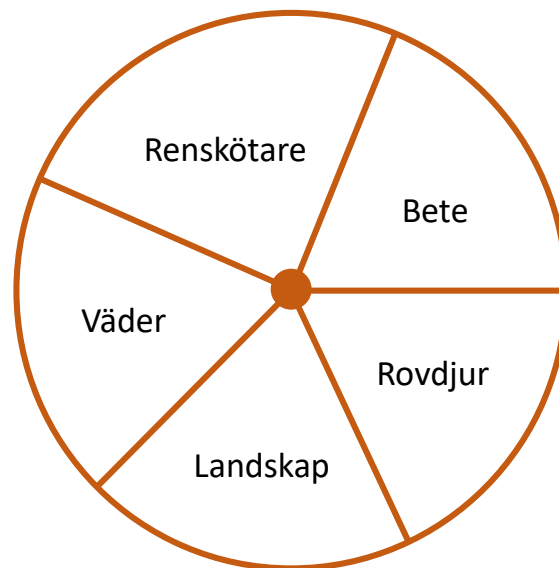
- Naturliga beteende
- Hämtar betesresurser
- Olika platser, olika tid
- Undviker infrastruktur

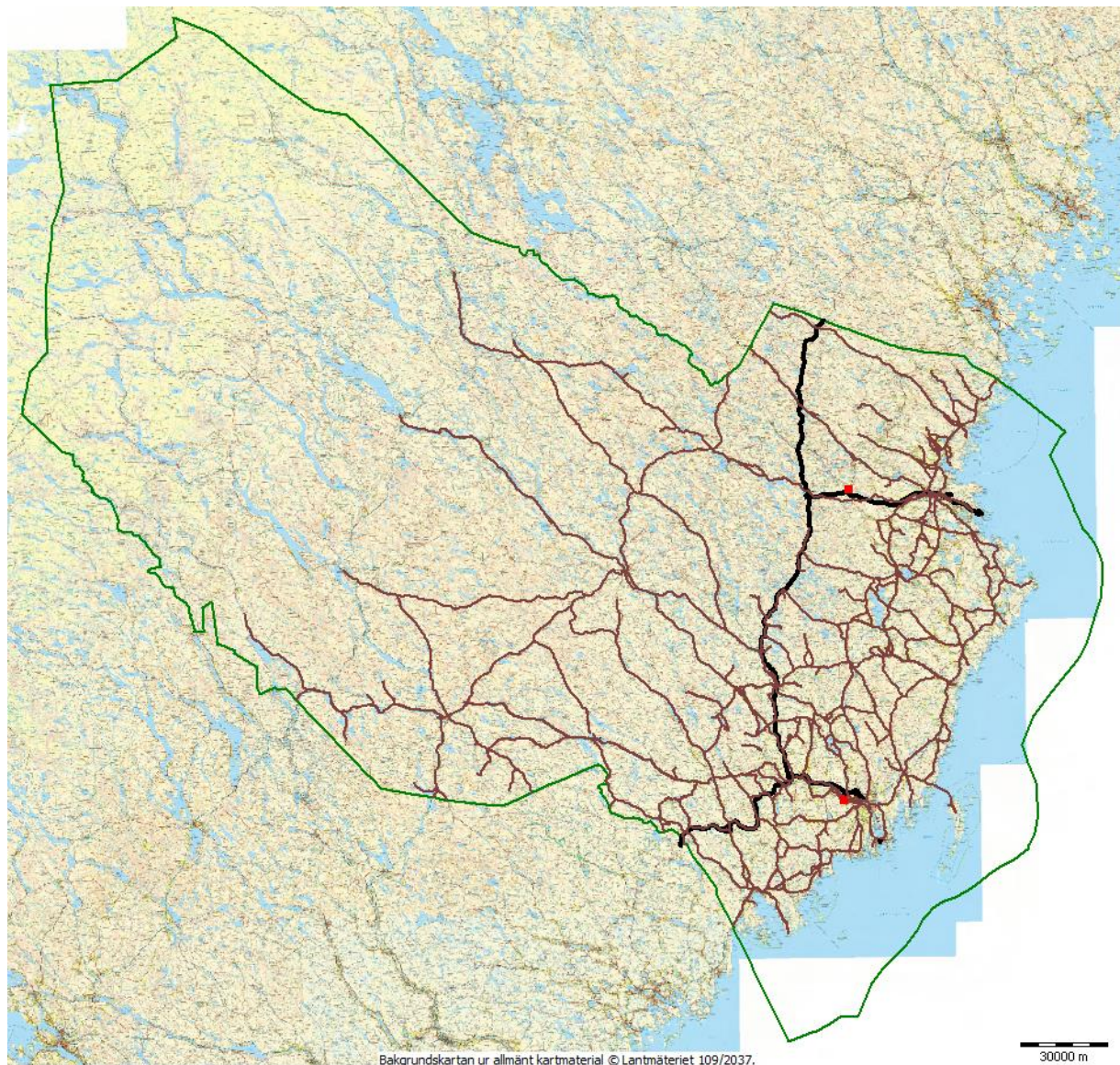

Landskapsperspektiv

Vad styr renen?

Vad är 0-värdet?

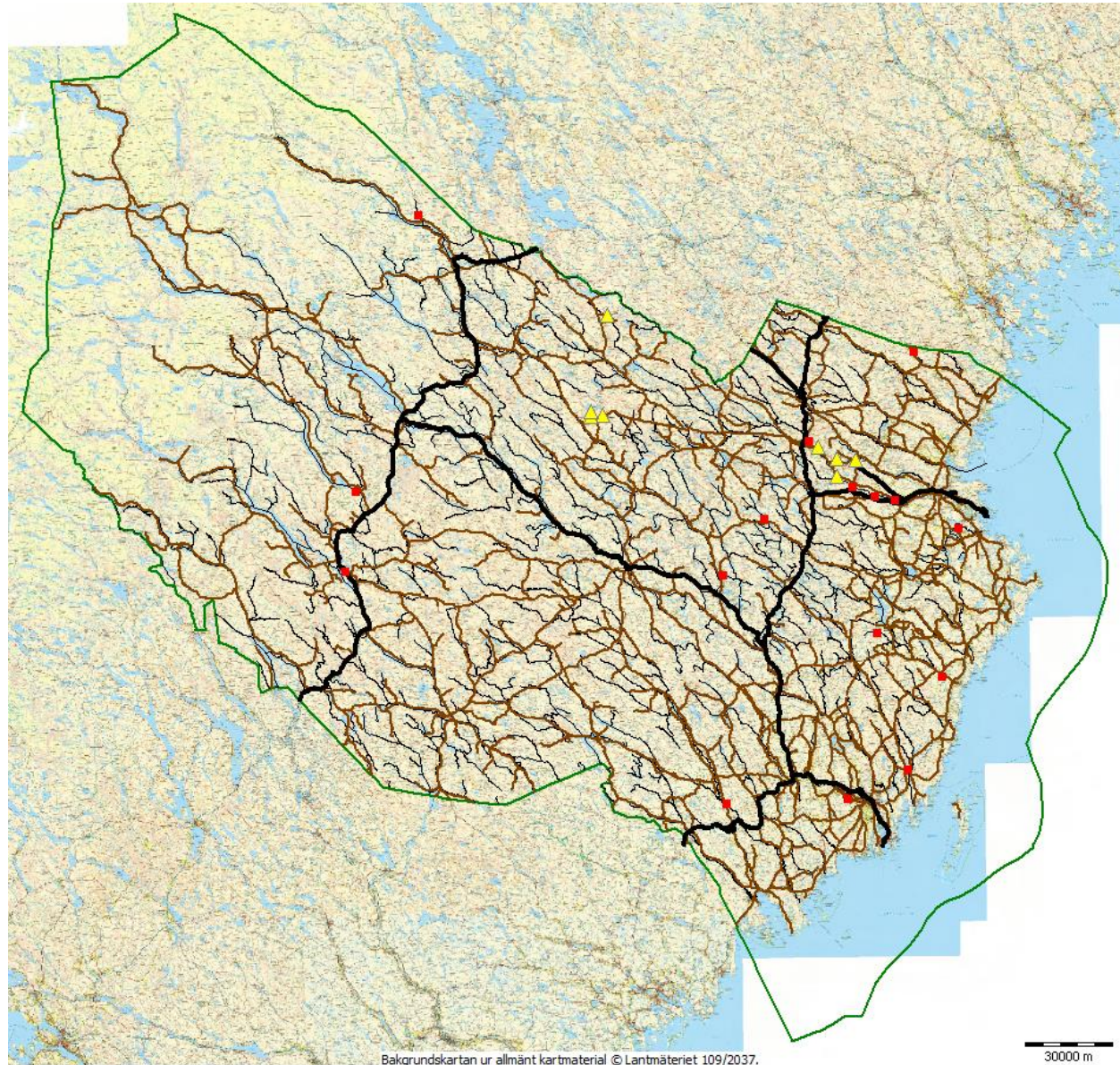
1915

Jordbruk (slätterängar)
Bebyggelse (lösa hundar)
Rovdjur

Vägar
Järnvägar
Vattenkraft

Vad är 0-värdet?

1950

Jordbruk

Bebyggelse (lösa hundar)

Rovdjur

Vägar

Järnvägar

Vattenkraft

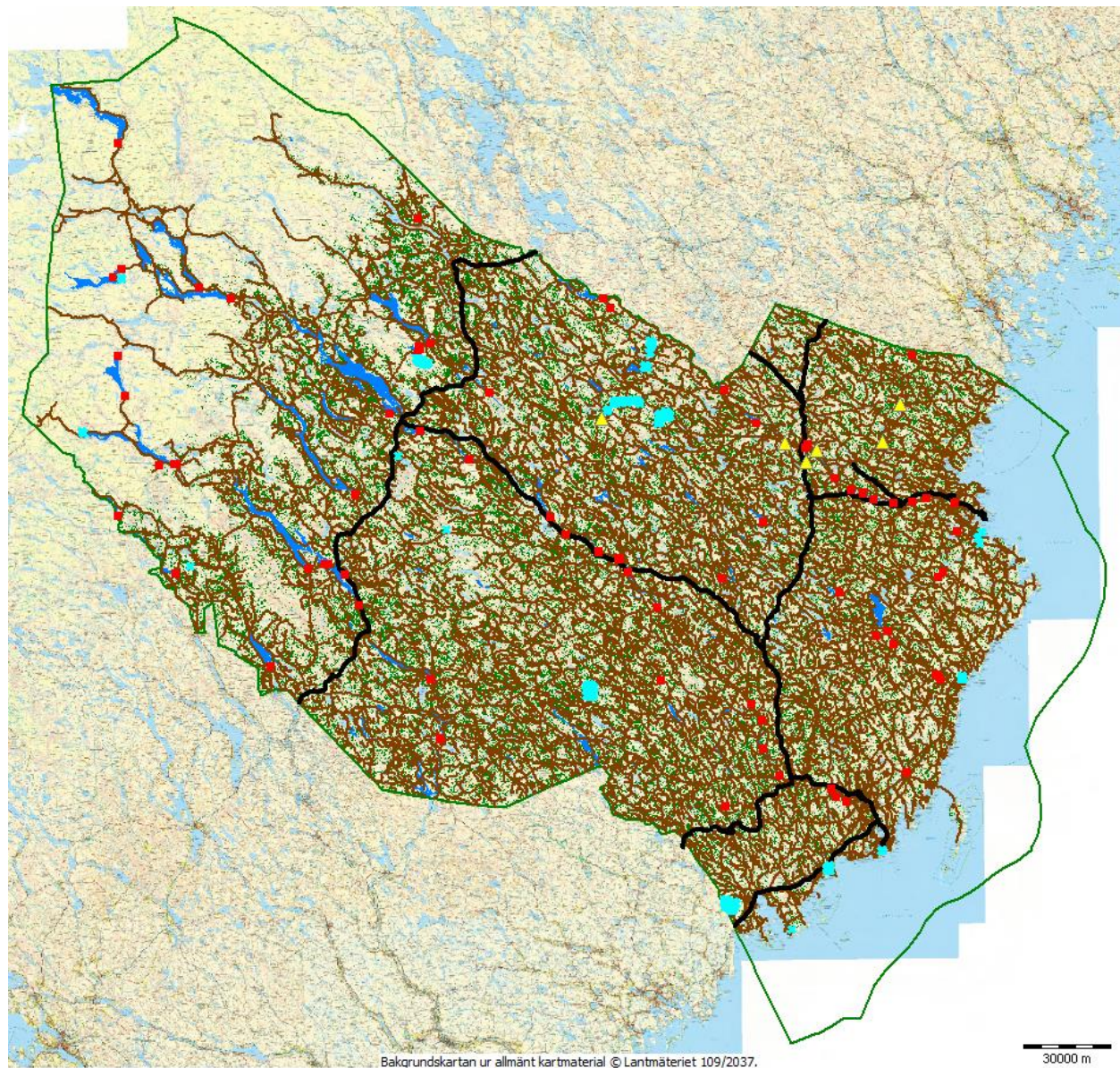
Gruvor

Flottnig

(Skogsbruk)

Vad är 0-värdet?

2015

Jordbruk
Bebyggelse

Rovdjur
Skogsbruk
Vägar
Järnvägar
Vattenkraft
Gruvor
Vindkraft
Turism
Jakt
Flottning

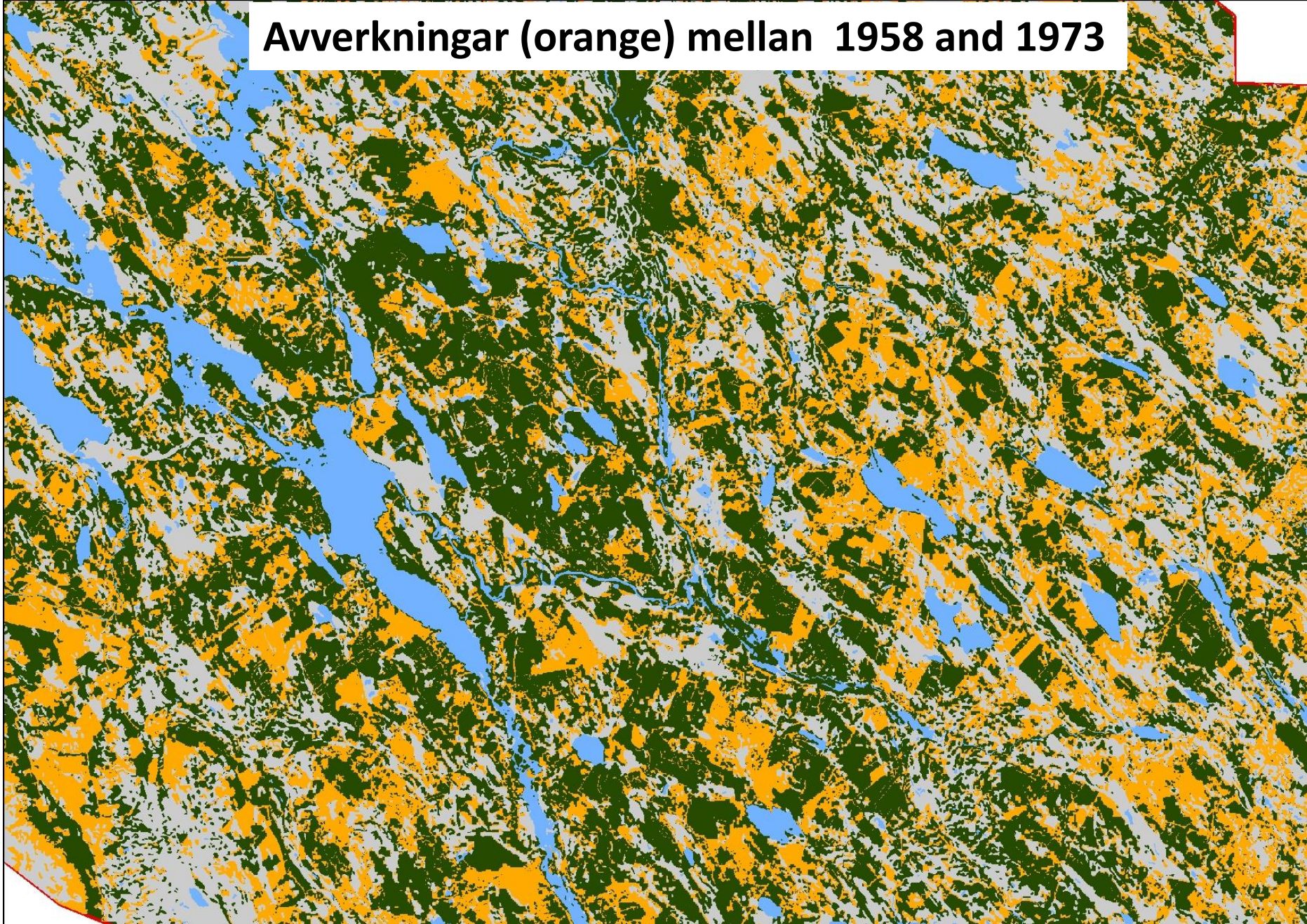

Skogsavverkningar under 50 år

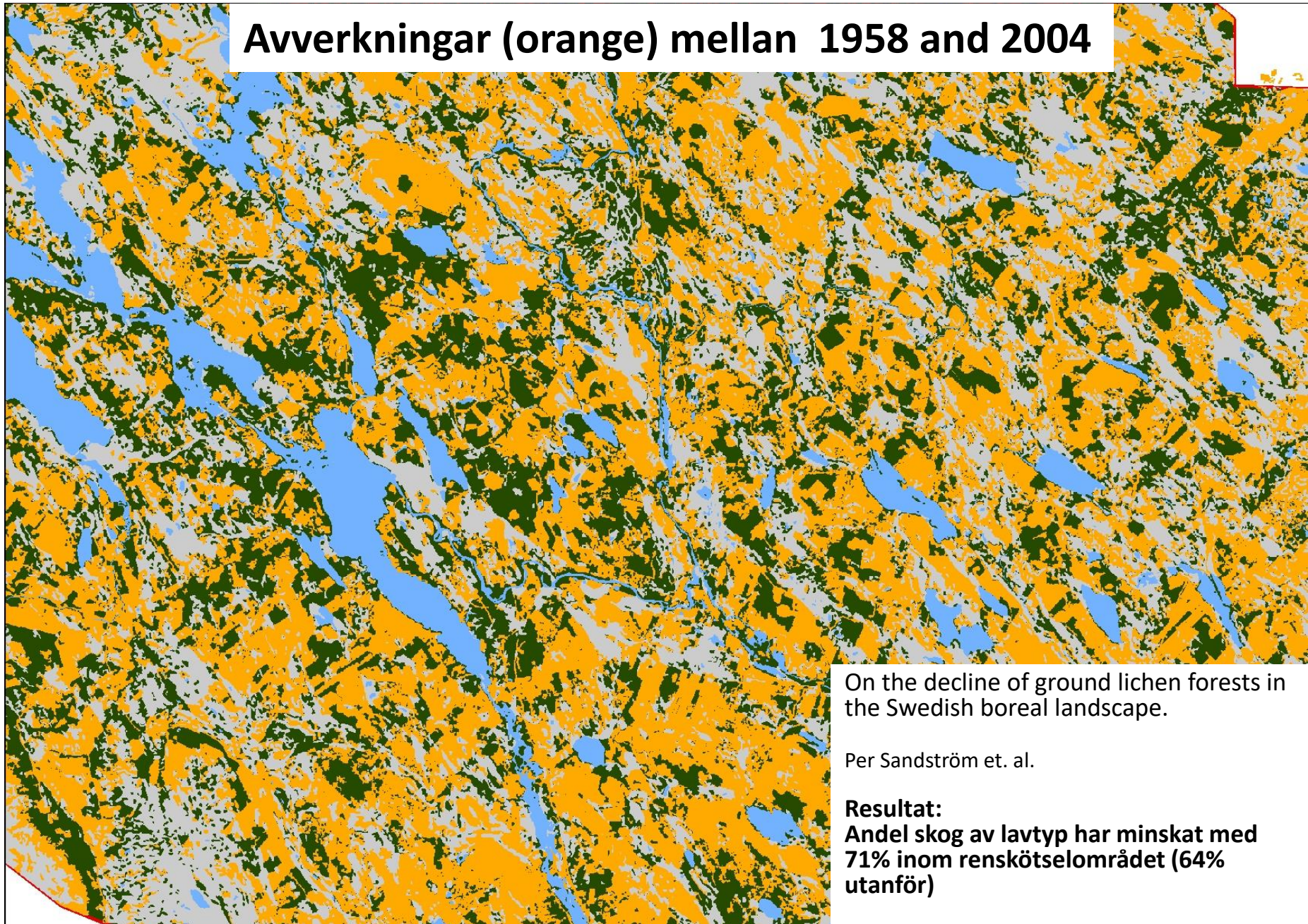
Skogsmark (grön) 66% av landarealen

Avverkningar (orange) mellan 1958 and 1973

Avverkningar (orange) mellan 1958 and 2004

On the decline of ground lichen forests in the Swedish boreal landscape.

Per Sandström et. al.

Resultat:
Andel skog av lavtyp har minskat med 71% inom renkötselområdet (64% utanför)

”Enligt dessa beräkningar är behovet av marklavbete idag betydligt större än tillgången i in-landsdelarna av de båda länen (Norr- och Västerbotten). Detta överensstämmer med vad renskötselns företrädare hävdar.”

”... Dessutom måste man se till att utnyttja alla betningsbara området, även sådana som idag bedöms som marginella.”

Virkesproduktionens inverkan på renskötselns lavbete - En metodstudie, 1987

Olof Eriksson, Mats Sandewall & Erik Wilhelmsson, SLU

Ur SOU 1968:16

JO:s .skrivelse den 24 januari 1966

Den snabba sociala, ekonomiska och tekniska utveckling som särskilt under de senaste decennierna präglat samhället har på ett helt annat sätt än tidigare aktualiserat frågan om fjällområdenas utnyttjande för industriella och andra allmänna eller enskilda syften och därmed också frågor om djupgående ingrepp i samernas traditionella rättigheter

Det saknas regler för hur frågorna hanteras:

Det gör att samerna ofta inte ens höras i frågor som för dem kan innebära avsevärt intrång i renskötseln. Det borde inte längre få förekomma att beslut fattas i frågor som är viktiga för samerna utan att de fått säga sin mening.

Han konstaterar:

Att samernas har befogade krav på att deras urgamla rättigheter även i det moderna samhället tillvaratas och respekteras. Att man bör ge de renskötande samerna bättre möjligheter att själva tillvarata sina av lagen erkända rättigheter och att hindra att intrång i deras hävdvunna näring görs utan tvingande skäl och utan rimlig gottgörelse.

Han säger även:

För mig är det uppenbart att utvecklingen ställer stora krav på det statliga utrednings- och lagstiftningsarbetet och att en prioritering av aktuella uppgifter därför är nödvändig. Enligt min mening måste den rättssäkerhetsfråga, som jag här aktualiserat, anses ha mycket hög prioritet

Juridisk sammanfattning:

Nationell rätt:

Regeringsformen kap 1, 2 §

Regeringsformen kap 2, 15 §

Regeringsformen kap 2, 17 §

Miljöbalken 3 kap, 5 § (6 §)

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Rennäringslagen 94 §

Internationell rätt:

FN:s förklaring om urfolkens rättigheter (Urfolksdeklarationen, UNDRIP)

Konventionen om biologisk mångfald, artikel 8j och 10c

Europeiska landskapskonventionen

FN:s "Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities"

Förenta nationernas konvention om mänskliga och politiska rättigheter (ICCPR), artikel 27

Unesco-konventionen om immateriella kulturarv

Sveriges Miljökvalitetsmål (Biologisk mångfald och ekosystemtjänster):

Storlagen fjällmiljö

Levande skogar

Myllrande våtmarker

Ett rikt djur- och växtliv

Levande sjöar och vattendrag

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Ett rikt odlingslandskap

Europarådets ministerkommitté, 2018-09-12:

”Öka och formalisera möjligheter för samer att delta i meningsfulla och effektiva beslutsprocesser som påverkar dem på lokal, regional och nationell nivå och tillgodose att samer kan behålla och utveckla sin kultur när beslut tas som påverkar deras traditionella landområden.”

FN:s panel för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, IPBES

Nature's Dangerous Decline 'Unprecedented'; Species Extinction Rates 'Accelerating'

Sammanställd av 145 expertförfattare från 50 länder under de senaste tre åren, med bidrag från ytterligare 310 bidragande författare.

Baserat på den systematiska översynen av cirka 15 000 vetenskapliga och offentliga källor, tittar rapporten också (för första gången någonsin i denna skala) på urfolks och lokala samhällens kunskap, särskilt när det gäller frågor/problem som är relevanta för ursprungsbefolkningar och lokala samhällen.

Global utvärdering av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Sammanfattning för beslutsfattare

RAPPORT 6917 • JANUARI 2020, Naturvårdsverket

"Minst en fjärdedel av jordens landyta ägs och förvaltas traditionellt av ursprungsfolk. Generellt sett försämras naturens tillstånd långsammare i dessa områden. Ursprungsfolk är oftast direkt beroende av naturen för sitt levebröd och har traditionellt brukat naturen på land och i vatten på sätt som varit anpassade till lokala förutsättningar, vilket resulterat i ett aktivt bevarande av biologisk mångfald.

Regionala förvaltningsmodeller saknar ofta ursprungsfolks perspektiv och rättigheter och tar inte hänsyn till deras kunskap och förståelse för ekosystem och regionala utvecklingsbehov."

Se även:

OECD: *Linking the Indigenous Sami People with Regional and Rural Development in Sweden*. 2019.

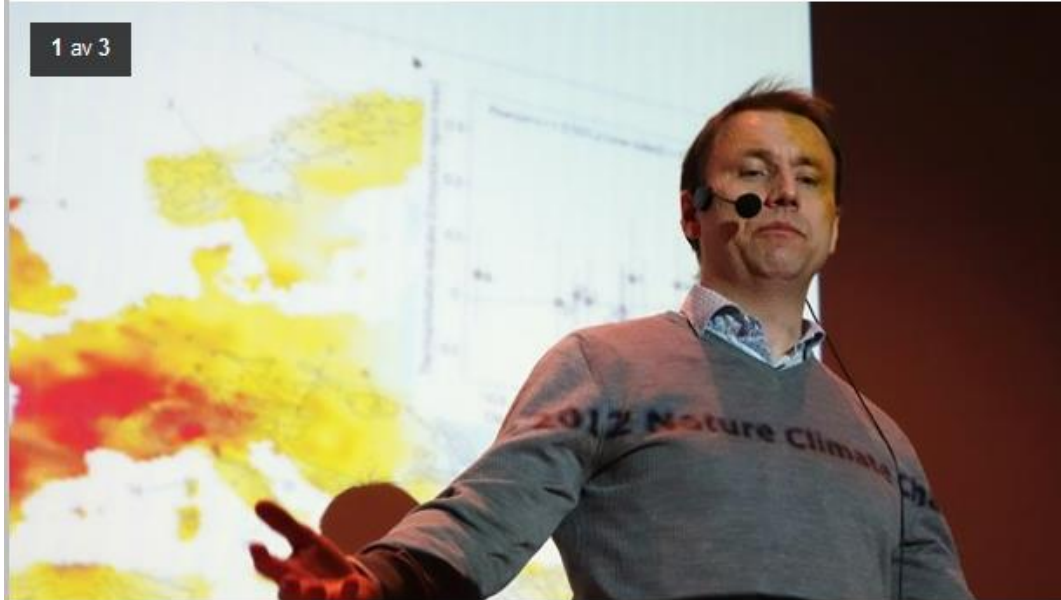
Så kan renen dämpa klimatförändringarna

Publicerat tisdag 7 mars kl 13.54

Tim Horstkotte: Renen hindrar att tundran försvinner.
(4:50 min)

1 av 3

Johan Olofsson, universitetslektor vid Institutionen för ekologi, miljö och geovetenskap Foto: David Rydenfalk, Sameradion & SVT Sápmi

Renen har betydelse när det gäller att dämpa klimatförändringarna, det menar Johan Olofsson som är universitetslektor vid Institutionen för ekologi, miljö och geovetenskap på Umeå universitet.

- När renar betar så minskar den komplexa vegetationen, buskar, och därför tas mindre energi upp av marken, så renar har faktiskt en avkylande effekt på klimatet, säger Johan Olofsson.

På Västerbottensmuseum pågår i eftermiddag seminariet Renens betydelse i ett föränderligt klimat, med föreläsningar av fyra forskare från Umeå och Lunds universitet.

START

PROGRAM A-Ö

TABLÅ

LÅTLISTOR

ARKIV

OM...

TIPSA!

Miljöprofessor Johan Rockström. Foto: Lars Pehrson/SvD/TT

Sápmi

▶ Miljöprofessor: Rennäringen behöver mer marker för att klara den globala uppvärmningen

16 min [+ Min lista](#) [↗ 182](#)

Publicerat fredag 24 augusti kl 16.08

”Det gäller att tillämpa en hög grad av försiktighet vid exploateringar...

En snabbare exploatering strider mot de vetenskapliga belägg vi har idag när det gäller de ökade miljöriskerna som klimatförändringarna innebär som kräver försiktighet.

Det här är helt fel tidpunkt att minska de naturliga tillgångarna till betesmarker oavsett om det gäller lantbruk eller rennäring.”

-Johan Rockström

Renbete ökar biologisk mångfald

Renbete är variabelt i både tid och rum

Renbete minskar risbuskars utbredning

Renbete kan sänka trädgränsen

Renbete möjliggör konkurrenssvaga växters etablering och fortlevnad på fjällens gräshedar vilka skulle kunna vara en parallell med naturbetesmarkerna i odlingslandskapet

Renen utför positiva ekosystemtjänster i landskapet

Mår renen/renskötaren bra så mår landskapet bra!

**Beroende av
fungerande ekosystem
och ett sammanhållet
landskap**

**Beroende av landskap
och växter, t ex lavar
och gräs**

**Uppehåller ett
öppet landskap**

Byte för rovdjur

**Bidrar till en ört-
och artrik flora**

Resurs för forskning

**Inspiration
till konst
och design**

**Slöjdmaterial:
skinn, päls,
horn, senor**

Turism och rekreation

Renen

**Bärare av samisk kultur
och samiskt språk
(renskötsel, duodji,
turism, terminologi,
traditionell kunskap)**

**Livsmedel:
mört och hälso-
samt renkött**

**Sysselsättning i
glesbygd**

Foto och illustration: Marie Enoksson

Copyright:
Jan Stenmark

Gudruns gulfiskar hade dött , men när hon rörde
om med en slev var inte skillnaden så stor .

Giitu/Gijtto/Gäjhtoe/Tack

www.sametinget.se

www.samer.se

